УДК 94(73)
М15

Серія «Біографії та мемуари»

Видання підтримано Відділом преси,
освіти та культури Посольства США в Україні

Публікується з дозволу *Simon & Schuster, Inc.*

Перекладено за виданням:
McCain, John. The Restless Wave: Good Times, Just Causes,
Great Fights, and Other Appreciations /John McCain, Mark Salter. —
New York : Simon & Schuster, 2018. — 416 p.

Переклад з англійської *Яни Примаченко, Єлени Даскал, Євгенії Голобородько*

Дизайнер обкладинки *Віктор Засипкін*

Маккейн Дж.

М15 Буремна хвиля. Добрі часи, праведні справи, великі битви та інші звитяги / Джон Маккейн, Марк Солтер ; пер. з англ. Я. Примаченко, Є. Даскал, Є. Голобородько — Х. : Віват, 2020. — 432 с. — (серія «Біографії та мемуари», ISBN 978-966-942-829-5).

ISBN 978-966-982-065-5 (укр.)
ISBN 978-1-5011-7800-9 (англ.)

Його «хрестові походи» заради демократії та прав людини у Східній Європі й на Близькому Сході стали легендою. Яскравий політичний лідер, який пройшов війну, п'ять років перебував у в'єтнамському полоні й повернувся звідти геть сивим. Він відкрито виступав проти президентства Трампа, брав активну участь у припиненні війни на Донбасі й називав Путіна «гіршим і небезпечнішим за ІДІЛ». Однак про що міркував Джон Маккейн, коли виходив із Сенату? Ці спогади — підсумок не лише його політичної кар'єри, а й глибокі роздуми про життя, родину, друзів, ціну перемог і тягар поразок. Ця книжка — перестрога для Західного світу й водночас путівник для кожного, хто зійшов на манівці. Це заклик ніколи не забувати про демократичні цінності та обстоювати свободу особистості в часи, коли тінь диктатури блукає цивілізованим світом.

УДК 94(73)

ISBN 978-966-942-829-5 (серія)
ISBN 978-966-982-065-5 (укр.)
ISBN 978-1-5011-7800-9 (англ.)

© John McCain and Mark Salter, 2018
© ТОВ «Видавництво "Віват"», видання українською мовою, 2020

Зміст

Збережені спогади 9

Розділ перший. Не здавайся! 20

Розділ другий. Країна понад усе 43

Розділ третій. Про нас 85

Розділ четвертий. У товаристві героїв 125

Розділ п'ятий. Арабська весна 174

Розділ шостий. Боротися за справедливу справу (За та проти Теда Кеннеді) 221

Розділ сьомий. Нєт (Пізнай свого ворога) 266

Розділ восьмий. Пізнай себе (Боронячи Захід) 314

Розділ дев'ятий. Частина головного (Американська винятковість) 347

Розділ десятий. Звичайний порядок 383

Гідден-Велл 418

Подяка 430

Про авторів 431

О вічний Отче, спасіння в силі,
Той, хто спиняє буремні хвилі,
Води потуту — океанську глибину
У визначені береги вернув.
Почуй моління наші в горі,
Бо ми зазнали скрути в морі.

Гімн ВМС США

Збережені спогади

Мені на очі навернулися сльози, коли я побачив, як маршують старі вояки. Це було зворушливе, але добре знане видовище, тож я здивувався своїй реакції. Відвідуючи паради з нагоди Дня пам'яті[1] та Дня ветеранів[2] у сотнях американських міст, я спостерігав, як ветерани — з високо задертим підборіддям і випростаними плечима — пригадували службу й віддавали шану загиблим побратимам, і завжди лишався незворушним.

Це були п'ятдесяті роковини наглої атаки Японії на Перл-Гарбор, і мене запросили на офіційні заходи. У вшануванні брав участь президент Сполучених Штатів Джордж Буш-старший, який виголосив незабутню зворушливу промову над меморіалом лінкору «Аризона»[3]. Перебуваючи в Сенаті першу каденцію, я усвідомлював, що присутній у складі високоповажної делегації, бо легендарний корабель названо на честь штату, який я представляю. А може, мене запросили як ветерана ВМС, сина та онука адмірала; зрештою, це було флотське свято.

Чак Ларсон, мій найближчий товариш у Військово-морській академії, був за господаря й розпорядника цієї церемонії. Його військова кар'єра склалася успішніше за мою: фактично Чак зберіг відмінність, закладену ще в перший рік нашого навчання, який він закінчив як найкращий учень класу, тоді як

---

[1] День пам'яті — національне свято США, яке відзначають останнього понеділка травня на згадку про американських солдатів, що загинули в усіх війнах і конфліктах, у яких США брали участь. (*Тут і далі прим. пер.*)

[2] День ветеранів — національне свято США, яке відзначають 11 листопада на честь Комп'єнської угоди, що поклала кінець Першій світовій війні.

[3] «Аризона» — американський лінкор, потоплений під час атаки японців на Перл-Гарбор. У 1960-х роках над корпусом корабля звели меморіал.

я плентався десь у «хвості». Ми разом проходили льотну підготовку й відтоді дуже заприятелювали. Чак устиг побути пілотом, підводником і навіть військовим радником президента Ніксона, а в сорок три став наймолодшим контр-адміралом за всю історію ВМС. Лише йому вдалося двічі очолювати Військово-морську академію США. На тих п'ятдесятих роковинах чотиризірковий адмірал Чак Ларсон був присутній як головнокомандувач Об'єднаних сил Сполучених Штатів у Тихому океані — найбільшого американського оперативного з'єднання зі штабом на Гаваях, яким колись керував мій батько.

Церемонія на «Аризоні» стала головною подією вихідних. Президент також планував відвідати лінкор «Міссурі», який саме повернувся з бойового чергування в Перській затоці, і віддати шану воякам, що загинули під час Другої світової війни. Я вирішив долучитися до нього. Це було останнє бойове завдання «Міссурі» перед тим, як лінкор списали. Саме на його палубі скінчилася війна, розпочата для Америки в Перл-Гарборі[1]. Мій дід тоді був там. Він стояв у перших рядах разом з іншими старшими офіцерами, спостерігаючи церемонію капітуляції.

Мій батько, тоді капітан субмарини, чекав діда в токійській гавані, щоб побачитися — як стало зрозуміло згодом — востаннє. Того дня вони пообідали на плавучій базі підводних човнів. Попрощавшись, дід вирушив додому — у Коронадо, штат Каліфорнія. Він помер від серцевого нападу наступного дня по приїзді під час вечірки, яку влаштувала моя бабуся на честь його повернення. Дідові виповнився лише 61 рік, але на вигляд він здавався років на двадцять старшим. Дід казав, що це бурхливе життя й тягар війни дочасно зістарили його. Тато, який

[1] На борту лінкора «Міссурі» 2 вересня 1945 року був підписаний Акт капітуляції Японії, який завершив Другу світову війну.

просто обожнював свого батька, був убитий горем. Багато років по тому він у найменших подробицях пригадував їхню прощальну зустріч та останні слова мого діда: «Сину, немає шляхетнішої справи, ніж померти... за країну й ідеали, у які віриш».

Напередодні урочистостей на «Аризоні» я пристав до невеликої групи шанованих сенаторів і ветеранів війни, серед яких були лідер республіканців у Сенаті Боб Доул і сенатор від Гаваїв Ден Іноуї. Боб служив у Десятій гірській дивізії в Італії. За кілька днів до закінчення війни в Апеннінах його тяжко поранив німецький кулеметник, коли Боб намагався врятувати свого радиста. Це поранення вийшло Доулові в паралізовану праву й частково нечутливу ліву руку. Приблизно тоді ж Ден на чолі підрозділу штурмував німецький бункер у Тоскані. У тій сутичці Іноуї отримав кулю в живіт, а гранатою йому відірвало праву руку. Однак Ден не залишив поля бою й за мужність був нагороджений медаллю Пошани[1]. Боб і Ден потоваришували задовго до того, як посіли крісла сенаторів. Вони познайомились у військовому шпиталі імені Персі Джонса в Батл-Крик, штат Мічиган, де відновлювали сили разом зі ще одним майбутнім сенатором — Філом Гартом, пораненим під час висадження союзних військ у Нормандії.

Того дня ми стали свідками маршу ветеранів Перл-Гарбору — приблизно двох тисяч уцілілих вояків, які склали шану полеглим товаришам. Більшості з них уже було за сімдесят, однак ані цивільний одяг, ані злива, ані радісний натовп, що вишикувався вздовж парадного маршруту, не могли принизити їхньої, сповненої гідності поведінки. Хто не міг іти — їхав на військових вантажівках. Ураз я був зворушений. Мабуть, такі почуття

[1] Почесна медаль Конгресу, якою нагороджують американських вояків за мужність на полі бою.

вйкликали суворі обличчя й військова виправка ветеранів, нагадуючи про гідність, здобуту в бою, або чоловіки у вантажівках, які тримали поставу, як і їхні побратими. Може, ці співчуття спричинила мить, коли ветерани, проїжджаючи повз, повернули до нас голови, а Боб та Ден відповіли їм. Трохи знітившись через свою реакцію, я зізнався: «Не знаю, що зі мною коїться цими днями. Певне, з часом стаю сентиментальним». Не відводячи очей від ветеранів, Ден тихо відповів: «Збережені спогади».

Саме так. Збережені спогади. Я досяг того віку, коли почав відчувати їхню вагу. Якась особа чи випадок, знайома історія, вислів або пісня пробуджували згадки. Спогади про насичене подіями життя, сім'ю, друзів дитинства й затяту боротьбу, варту чи іноді не варту того, щоб у неї встряти, у якій я вигравав та програвав. Спогади про пригоди, що перевершили мої дитячі мрії. Спогади про життя, яке навіть потім здавалося мені таким щасливим і незвичним. Спогади про загиблих побратимів, сміливіших за мене, але не таких талановитих. Спогади ветеранів про війну, у якій я не брав участі, але знав, чого вона їм вартувала і що дала.

Пригадую, як мені було п'ять років і я грався у дворі перед нашим будинком у Новому Лондоні, штат Коннектикут, коли під'їхав чорний седан. Офіцер ВМС опустив бокове скло і крикнув моєму батькові: «Джеку, японці бомбили Перл-Гарбор». Ця новина й той седан, що забрав тата, міцно закарбувалися в пам'яті як єдиний воєнний спогад про нього, який мені вдалося зберегти впродовж усіх років. Я знаю, що батько не відразу потрапив на флот і трохи був з нами, доки його не перевели з посади капітана підводного човна в Атлантиці на тихоокеанський театр бойових дій. Однак мої спогади від тієї миті, коли він сів у авто, і до закінчення війни, що забрала його батька й багатьох друзів, не збереглися. Тато, як і більшість ветеранів війни, повернувся

іншою людиною, стриманішою й серйознішою. Я збагнув, яку подорож у минуле здійснили ветерани Перл-Гарбору, і співчуття, замішане на власних спогадах, змусило мене пустити сльозу.

Зрозуміло, що тепер я відчуваю більший тягар спогадів, бо назбирав їх силу-силенну. У 1991 році я розміняв шостий десяток, а зараз мені вісімдесят один. Це на двадцять років більше, ніж моєму дідові, коли він помер, і на понад десять років більше, ніж батькові, коли ми його втратили. Тато віддав Богові душу того дня, коли я демобілізувався з лав ВМС, і за рік до того, як мене вперше обрали до Конгресу.

Чверть століття сповнена новими спогадами, новими справами, перемогами та поразками, боротьбою, новими друзями й кількома новими ворогами, багатьма помилками та засвоєними уроками, новим досвідом, що збагатив моє життя так, як я навіть не мріяв. Усе це зробило мене щасливішим, ніж 1991 року.

Звісно, що довше ми живемо, то більше втрачаємо. Багато людей, які посідали важливе місце в моїй пам'яті, уже покинули цей світ. Померли побратими з полону. Багато років тому пішов із життя Боб Кранер, мій найближчий товариш під час ув'язнення. Саме він поставив мене на ноги після того, як під тиском в'єтнамців я змушений був зробити брехливе зізнання й пропагандистську заяву. У 2005 році помер Білл Ловренс, взірець старшого офіцера для мене. Також пішов у засвіти Нед Шуман, чий веселий норов підносив мій дух у найгірші часи. Чотири роки тому нас покинув ветеран трьох воєн Бад Дей, найкрутіший чолов'яга з усіх, кого я знав; завдяки йому я вижив у перші — найтяжчі — місяці полону.

Також мене залишили близькі друзі з Сенату, зокрема й мужній Ден Іноуї. Два роки тому помер мій друзяка Фред Томпсон, чия виборча кампанія була просто блискуча. У 2009 році від нас пішов «Лев Сенату» Тед Кеннеді, з яким ми працювали, боролися

пліч-о-пліч і жартували в найнезабутніші миті мого сенаторства. Він помер від тієї форми раку, яку діагностували й у мене. Ми з Тедом поділяли переконання, що головне — влізти в бійку. Свого часу ми встрявали в люті суперечки — жорстокі, вартісні й веселі, і я насолоджувався кожною хвилиною тієї боротьби.

Інші друзі теж померли. Хотів би сказати, що передчасно, але це не так. Маємо вдячно приймати все, що дає Господь і доля. Кожному відміряно свій час. Як його використати — залежить від нас. Ми здатні перетворити його на щось більше, ніж просто сума прожитих днів. Господь свідок, мій найкращий друг Чак Ларсон, який з юних літ був для мене взірцем, використав свій час найефективніше. Лейкемія вбила його 2014 року. Чак знайшов останній притулок на цвинтарі Військово-морської академії, звідки розгортається чудовий краєвид на річку Северн, недалеко від того місця, де наші дороги вперше перетнулися.

Мені відпущено більше часу, ніж іншим. Упродовж цих років я зміг уникнути багатьох труднощів, тож умію цінувати не лише спогади про минуле. Доходячи свого віку, такі старі диваки, як я, здебільшого прагнуть жити теперішнім, насолоджуючись кожним новим днем. Однак це не про мене. Я не такий. Мені подобалося моє життя. Усе до останку. Я змарнував не один день у гонитві за тим, що, як виявилося згодом, не було таке важливе, як тоді видавалося. Дещо пішло не так, як сподівався. У мене були складні періоди й кілька розчарувань. Однак, Господи, як я цим насолоджувався. Кожен божий день проживав із жагою. Служив набагато більшій меті, ніж мої задоволення й вигоди, намагаючись отримати втіху з неї, що, власне, і робив. Прагнув бути здивованим і збентеженим, умотивованим та ефективним — і був таким.

Усе це можна пояснити передусім однією моєю рисою. Я був невтомний упродовж життя й залишаюся таким навіть зараз,

коли спливає дорогоцінний час. Америка й виборці Аризони дали змогу покласти всю мою енергію на вівтар служіння народу. Я мав надзвичайне щастя протягом шістдесяти років працювати заради нашої країни: захищати її національну безпеку, просувати американські ідеали й підтримувати важливий внесок США в розвиток людства. Звісно, це служіння не було бездоганне. Інколи країна могла б обійтися й без моєї невеликої допомоги, однак я намагався виправдати надану мені честь. І за це був винагороджений у тисячу разів більше, отримавши пригоди й відкриття, добру компанію й задоволення служити чомусь важливішому за мене, зробити маленький внесок в історію Америки, в історію, яку ми створили. І за це я дуже вдячний.

Я поділився цим відчуттям з військовим льотчиком, прекрасною людиною й патріотом, якого ми обрали нашим 41-м президентом, — Джорджем Гербертом Вокером Бушем. Двадцять шість років тому він ушанував патріотів, чиє служіння Америці, на жаль, не було винагороджене тривалим життям, сповненим досягнень і пригод.

Сьомого грудня 1991 року, близько сьомої ранку, ми зібралися на меморіалі лінкору «Аризона». Трохи згодом прибули президент і перша леді зі своїм почтом. Чак відкрив церемонію, передавши слово морському капелану для молитви. О 7:55, п'ятдесят років по тому, як почався напад на Перл-Гарбор, крейсер «Чосін» порівнявся з меморіалом і посигналив, а весь особовий склад — офіцери й матроси — вишикувався вздовж палуби й виконав військове вітання. Хвилина мовчання скінчилася, коли над нашими головами пролетіли чотири винищувачі F-15. Перший літак, пригальмувавши на пам'ять про зниклих безвісти, знову рушив далі. О восьмій заграв сурмач, після чого здійняли прапори й виконали національний гімн. Президент та перша леді пустили у води меморіалу вінок.